

Sygn. akt III Ca 1319/16

POSTANOWIENIE

Dnia 27 września 2017 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy w następującym składzie:

Przewodniczący - Sędzia SO Barbara Braziewicz

Sędziowie: SO Teresa Kołeczko – Waclawik (spr.) SR (del.) Maryla Majewska - Lewandowska

Protokolant Beata Michalak

po rozpoznaniu w dniu 27 września 2017 r. na rozprawie sprawy

z wniosku (...) Spółki Akcyjnej we W.

z udziałem R. H., J. H., D. T., G. H., Ż. H. i A. H.

o stwierdzenie nabycia spadku po B. H.

na skutek apelacji uczestnika postępowania R. H.

od postanowienia Sądu Rejonowego w Raciborzu

z dnia 2 czerwca 2014 r., sygn. akt I Ns 861/13

postanawia:

zmienić zaskarżone postanowienie w punkcie 3 w ten sposób, iż stwierdzić że spadek po B. H. zmarłej 9 listopada 2012 r. w R. ostatnio zamieszkałej w R. na podstawie ustawy nabyły:

- córka D. T. (córka E. i B.) w 1/2 części,

- córka G. H. (córka E. i B.) w 1/2 części.

SSR (del.) Maryla Majewska – Lewandowska SSO Barbara Braziewicz SSO Teresa Kołeczko-Waclawik

Sygn. akt III Ca 1319/16

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Rejonowy w Raciborzu w pkt. 1 zatwierdził uchylenie się przez uczestnika J. H. od skutków prawnych złożonego oświadczenia woli o przyjęciu spadku wprost przez upływ czasu po B. H., w pkt. 2 oddalił wniosek G. H. w tym przedmiocie, a w pkt. 3 stwierdził, że spadek po B. H. zmarłej 9 listopada 2012r., ostatnio zamieszkałej w R. na podstawie ustawy nabyły córki D. T. i G. H. oraz wnuk R. H., syn J. i I. po 1/3 części.

Sąd ustalił, że spadkodawczyni w chwili śmierci – 9 listopada 2012r. była wdową, a z małżeństwa z E. H. miała czworo dzieci G. H., D. T., J. H. i Z. H., który zmarł w 1982r. jako kawaler. W dniu 24.10.2013r. J. H. złożył przed notariuszem oświadczenie o odrzuceniu spadku po matce, a w dniu 21 lutego 2014r. oświadczenia takie złożyły jego córki A. H. i Ż.(J.) H.. W dniu 13 lutego 2014r. matka R. H. (syna J.) jako jego opiekun prawny złożyła w jego imieniu oświadczenie o odrzuceniu spadku po babci B. H.. B. H. przed śmiercią mieszkała z córką G. H. w R.. Z uwagi na zły stan zdrowia spadkodawczyni, G. H. dysponowała jej pieniędzmi i załatwiała jej sprawy urzędowe. D. T. rzadko odwiedzała matkę i również syn J. mieszkający w Niemczech rzadko z matką się kontaktował, a gdy matka zamieszkała w R. zaprzestał

kontaktów z nią i nie wiedział o jej długach. Przeciwno spadkodawczyni prowadzone były postępowania egzekucyjne, a z zajętego świadczenia ZUS na konto komornika przelewane były kwoty ponad 300 zł miesięcznie. Sąd I instancji dał wiarę uczestnikowi J. H., że nie wiedział o długach matki, natomiast za niewiarygodne uznał zeznania G. H., która załatwiała wszystkie sprawy finansowe matki i dysponowała jej rentą, iż nie wiedziała o długach. Z tych względów Sąd Rejonowy na podstawie art. 1019 § 2 k.c. w zw. z art. 84 § 1 zd. 1 i § 2 k.c. zatwierdził uchylenie się przez J. H. od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu bądź odrzuceniu spadku po matce, natomiast wniosek G. H. oddalił. Na podstawie art. 931 § 1 i 2 k.c. stwierdził nabycie spadku na podstawie ustawy przez córki spadkodawczyni i wnuka R. H. syna J., albowiem uznał, że matka R. - I. H. nieskutecznie odrzuciła w jego imieniu spadek po babci B. H.. Oświadczenie to bowiem zostało sporządzone w formie pisemnej w Niemczech z podpisem poświadczonym przez niemieckiego notariusza, a zgodnie z regulacją art. 1018 § 3 k.c., oświadczenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku składa się przed sądem lub notariuszem. Poświadczenie podpisu przez notariusza na oświadczeniu o odrzuceniu spadku nie spełnia wymogów prawa polskiego w tym względzie.

Apelację od postanowienia wniósł uczestnik postępowania R. H., zaskarżył rozstrzygnięcie zawarte w pkt 3 i wniósł o jego zmianę poprzez stwierdzenie, że spadek po B. H. nabyły córki G. H. i D. T. po 1/2 części, względnie stwierdzenie, że spadkobiercy nabyli spadek po 1/3 części z dobrodziejstwem inwentarza i nakazanie sporządzenia spisu inwentarza. Zarzucił naruszenie art. 1018 § 3 k.c. poprzez jego niezastosowanie i nieuznanie za skuteczne złożonego w jego imieniu oświadczenia o odrzuceniu spadku oraz niezastosowanie art. 1015 § 2 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed 18.10.2015r. i brak stwierdzenia dziedziczenia przez spadkobierców ustawowych z dobrodziejstwem inwentarza pomimo, że co do jednego z nich istniała podstawa do całkowitego ubezwłasnowolnienia.

Sąd Okręgowy zważył co następuje.

Apelacja musiała odnieść skutek.

Oceniając skuteczność oświadczenia o odrzuceniu spadku złożonego w imieniu uczestnika postępowania R. H. przez jego opiekuna, matkę I. H., Sąd Rejonowy uznał, że jest ono nieskuteczne, gdyż nie została zachowana przewidziana w prawie polskim – art. 1018 § 3 k.c. forma jego złożenia.

Odnosząc się do powyższej oceny wskazać należy, że w myśl art. 64 ust. 1 Prawa prywatnego międzynarodowego z 2011r. (a więc w brzmieniu obowiązującym w chwili otwarcia spadku do 16 sierpnia 2015r. co do spadków otwartych przed 17 sierpnia 2015r.), spadkodawca w testamencie lub innym rozrządzeniu testamentowym na wypadek śmierci mógł poddać sprawę spadkową swojemu prawu ojczystemu, prawu miejsca swojego zamieszkania albo prawu miejsca swojego zwykłego pobytu z chwili dokonania tej czynności lub z chwili swojej śmierci, a w myśl ust. 2 w braku wyboru prawa w sprawie spadkowej właściwe jest prawo ojczyste spadkodawcy z chwili śmierci. Regulacja powyższa określa więc statut spadkowy, którym jest prawo ojczyste spadkodawcy z chwili śmierci, czyli ogólnie rzecz ujmując wskazuje, jakie prawo należy stosować do ustawowego porządku dziedziczenia oraz możliwości określenia przez spadkodawcę dziedziczenia po sobie w sposób odmienny od porządku ustawowego np. poprzez rozrządzenie testamentowe. Statut ten nie obejmuje natomiast kwestii formy rozrządzeń na wypadek śmierci, która pod tym względem na mocy art. 66 Pr.p.m. z 2011r. podlega ocenie w świetle Konwencji Haskiej z 5.10.1961r. w przedmiocie formy rozrządzeń testamentowych. Konwencja ta obowiązuje w Polsce od 2.11.1969r. (Dz. U. 1969, Nr 34, poz. 285) i przewiduje, że forma jest zachowana jeśli jest zgodna z prawem wewnętrznym miejsca sporządzenia. Regulacja powyższa nie obejmuje natomiast kwestii formy innych czynności prawnych istotnych w postępowaniu spadkowym, w tym formy oświadczeń o odrzuceniu spadku. Prawo właściwe do oceny formy dla oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku określa art. 25 ust. 1 i 2 Pr.p.m. Z regulacji tej wynika, że forma czynności prawnej podlega prawu właściwemu dla tej czynności, wystarczy jednak zachowanie formy przewidzianej przez prawo państwa, w którym czynność zostaje dokonana.

W niniejszej sprawie niewątpliwie prawem właściwym dla sprawy spadkowej po B. H. jest prawo polskie, albowiem spadkodawczyni do śmierci mieszkała w Polsce i prawo polskie było jej prawem ojczystym (art. 64 pr.p.m. z 2011r.), zaś dla zachowania formy czynności prawnej polegającej na złożeniu oświadczenia o odrzuceniu spadku w myśl art. 25 pr.p.m. wystarcza zachowanie formy przewidzianej przez prawo państwa, w którym czynność została dokonana W

tym też duchu, prawo właściwe dla spraw spadkowych, obowiązujące już w chwili orzekania przez sąd odwoławczy co do spadków otwartych po dniu 17 sierpnia 2015r., określa Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR (...) z 4.7.2012r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz. Urz. UE L z 27.7.2012r. str. 107 ze zm.). W jego art. 28 dotyczącym ważności pod względem formy oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku stwierdzono, że oświadczenie to jest ważne pod względem formy, w przypadku, gdy odpowiada ono wymogom a) prawa właściwego dla dziedziczenia, albo odpowiada wymogom b) prawa państwa, w którym osoba składająca oświadczenie ma miejsce zwykłego pobytu.

Matka uczestnika postępowania R. H. i jednocześnie jego opiekun prawny- I. H. wraz z synem mieszka w Niemczech i tam złożyła w jego imieniu oświadczenie o odrzuceniu spadku po B. H.. Kwestia prawidłowości ustanowienia opiekuna dla uczestnika (którego sytuacja prawna jest zbliżona do osoby pełnoletniej ubezwłasnowolnionej częściowo) i zakres jej uprawnień na tle regulacji § 1896 ust. 1 (...) wyjaśnione zostały w postanowieniu Sądu Okręgowego z 19 maja 2015r. (...). W tych okolicznościach ocenić należało, czy składając oświadczenie o odrzuceniu spadku w imieniu uczestnika postępowania R. H. zachowała formę przewidzianą przez prawo niemieckie, w myśl regulacji art. 25 Pr.p.m. Fakt, iż oświadczenie zostało złożone w terminie przewidzianym w art. 1015 § k.c. (albowiem termin złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku objęty jest statutem spadkowym) jest bezsporny.

R. H. został wezwany do udziału w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po B. H. w charakterze uczestnika postępowania na podstawie postanowienia Sądu wydanego na rozprawie w dniu 27 stycznia 2014r. Z dowodu doręczenia uczestnikowi tego postanowienia wynika, że zostało doręczone w dniu 6 lutego 2014r. i z tą datą uczestnik mógł brać pod uwagę możliwość powołania go do spadku. I. H. złożyła w dniu 13 lutego 2014r. w imieniu uczestnika postępowania pierwsze oświadczenie o odrzuceniu spadku, w formie pisemnej z notarialnie poświadczonym podpisem Nr (...) (k.104-107), natomiast w dniu 25 czerwca 2014r. złożyła drugie oświadczenie przed notariuszem, który potwierdził własnoręczność podpisu I. H. na dokumencie o numerze (...) (k. 156, tłumaczenie k. 154). Oświadczenie to zostało zatwierdzone przez Sąd Rejonowy w L. postanowieniem z 26 czerwca 2014r. w sprawie o sygn.. akt 11 XII H 908 (k. 168, tłumaczenie k. 167).

Jak wynika z regulacji § 1945 (...) oświadczenie o odrzuceniu spadku winno być złożone do protokołu sądu lub w formie publicznie uwierzytelnionej przez co rozumie się formę pisemną z urzędowo poświadczonym podpisem (tekst prawa niemieckiego k. 361, tłumaczenie, k. 364 z uwzględnieniem literalnego brzmienia przepisu w języku niemieckim i uwzględnieniem wyjaśnienia Ministerstwa Sprawiedliwości Departamentu Współpracy Międzynarodowej i Praw Człowieka - pismo k. 359, z których wynika, że w tłumaczeniu § 1945 (...) mylnie użyto określenia „akt notarialny”). Do dokonania czynności poświadczenia uprawniony jest notariusz co wynika z treści ustawy o urzędowym sporządzaniu dokumentów (B., k. 366 i n. z tłumaczeniem).W przypadku osób dla których ustanowiono opiekuna, oświadczenie o odrzuceniu spadku składa opiekun, zgodnie z zakresem uprawnień nadanych w orzeczeniu o ustanowieniu opiekuna, przy czym wymagana jest zgoda sądu opiekuńczego, która może zostać udzielona następczo po dokonaniu czynności przez opiekuna (§ § 1901, 1902, 1822 pkt.2 w zw. z 1908i (...)).

Odnosząc powyższą regulację w prawie niemieckim do okoliczności faktycznych niniejszej sprawy stwierdzić należy, że w postanowieniu Sądu Rejonowego w Lippstadt z 9 listopada 2011r. sygn.. 11 XVII H 908, Sąd ustanawiając I. H. opiekunem prawnym R. H. określił, iż zakresem działania opiekuna w imieniu podopiecznego objęto między innymi załatwianie spraw urzędowych, sprawy majątkowe, odbieranie poczty (postanowienie k. 211, tłumaczenie k. 209 i 210 co do aktualności postanowienia na dzień 25.6.2014r.). I. H. składając oświadczenie o odrzuceniu spadku w imieniu podopiecznego działała więc w granicach przyznanych jej uprawnień, a jej oświadczenie zostało zatwierdzone przez Sąd w Lippstadt (k. 168, tłumaczenie k.167). Z tego względu (z uwagi na możliwość następczego uzyskania zezwolenia sądu, po dokonaniu czynności przez opiekuna), zarówno oświadczenie złożone w dniu 13 lutego 2014r. jak i oświadczenie z dnia 25 czerwca 2014r. złożone zostały we właściwej formie. Tak więc stwierdzić należało, że I. H., jako opiekun prawny R. H. skutecznie w jego imieniu odrzuciła spadek po B. H., co w związku z regulacją art. 1020 k.c. w zw. z art. 931 k.c. (przy braku zstępnych R. H.) skutkowało zmianą zaskarżonego postanowienia.

Mając powyższe na uwadze sąd odwoławczy orzekł jak w sentencji postanowienia na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

SSR (del.) Maryla Majewska-Lewandowska SSO Barbara Braziewicz SSO Teresa Kołeczko-Waławik